

Hoogtepunt van Orgelconcert

JEANNE DEMESSIEUX IN DE NIEUWE KERK

Organiste en componiste met zeer uitzonderlijke capaciteiten

Het Delftse muziekminnend publiek is in de laatste jaren op het gebied van orgelconcerten verwend. Wat een mooie en kunstzinnige programma's hebben alleen al onze Delftse organisten Piët van Amstel en Dirk Jansz. Zwart hier ten gehore gebracht. En nu, climax van dit laatste seizoen, een concert in de Nieuwe Kerk van Jeanne Demessieux, de beroemde Franse organiste, wier grote gaven op muzikaal gebied reeds in alle toonaarden zijn bezongen en over wiens uitzonderlijke capaciteiten men ook heeft kunnen lezen in ons blad van Zaterdag j.l.

Zij speelde een mooi programma. Van Joh. Seb. Bach via Mozart naar de Franse orgelgroten met hun verschillende onderling vaak zeer ver uiteenlopende stijlen en merkwaardigheden. En in al deze composities bracht zij een dergelijk subliem spel, dat woorden om dit te beoordelen te kort schieten.

Van Bach was er de grote Fantasie et Fugue in G-moll. De fantasie is verrassend om de ingewikkelde en steeds weer oergedachte gang in de machtige accorden die Bach daar aanwendt en die als in deze tijd gemaakt konden zijn. In de ricercare-gedeelten mooie devotie door registratie en voordracht, in tegenstelling met het virtuozes en meer uitbundige van de er tussen liggende delen. C. vallend was voorts de doorzichtige registratie in de fuga.

In het hierna volgende Choral van de

zelfde meester, wat we onlangs nog op hetzelfde orgel door de heer Zwart hoorden spelen, viel eveneens de mooie devotie op.

„Le Fantasie en fa mineur” van Mozart, is een weinig gespeeld werk dat niet zo bijzonder aansluit bij de bij het orgel passende stijl.

Opvallend was de leuke registratie-combinatie bij de muziek van Clément-Bault, van tongwerken tegenover elkaar. Een werk dat tot nieu wleven is gebracht door Marcel Dupré, die het heeft uitgegeven.

Het 2e Choral van C. Franck, is een prachtige passacaglia. Muziek als uit een andere wereld. Dit kreeg een vertolking om nooit meer te vergeten!

Hierna Widor met het Allegro dat het vervaarlijke 1e deel vormt uit zijn 6e Symphonie. Ook dit werk gaf de organiste met haar fabelachtige techniek een fantastische reproductie.

Daarna O. Messiaen, met een voor hem zeer typerend en mooi meditatief werk: „Bouquet Céleste”, en van deze meester naar het „Scherzando” van Marcel Dupré, één van Jeanne Demessieux leermeesters. Hierin vielen de mooie en heldere fluitstemmen te waarden.

Dat voorts deze beroemde organiste ook als componiste van betekenis is, bleek uit twee werken van eigen hand, n.l. twee meditaties over de Heilige Geest. Beide met innigheid en warmte gespeeld.

Als slot een machtige improvisatie van de organiste op een thema, haar verstrekt door de organist der N. Kerk, Dirk Jansz. Zwart. Deze had hiervoor het oud-Hollandse „Merck toch hoe sterk” gekozen. Het was uiterst interessant te horen wat zij met dit thema, wat ook de eenvoudige luisteraar verstaat, wist te doen. Zij heeft hierin nog eens te meer getoond over welke enorme slagvaardigheid, routine en muzikaliteit zij beschikt.

De belangstelling was zeer groot. Er waren circa 900 bezoekers, waarvan velen ver buiten Delft. Het was een goede gedachte om na afloop van dit concert te collecteren voor de restauratie van het door J. Bätz in 1839 gebouwde orgel. Deze is wel zeer nodig. Men hoort vaak hoe het mechaniek van het bovenklavier rammelt.

De Toekomst (R.K.)

Onvergetelijk orgelspel van Jeanne Demessieux

Stampvolle kerk beluisterde uitstekend concert

D E L F T heeft gisteravond een onvergetelijk orgelfestijn mogen beleven.

Zoals het meermalen gebeurde dat orgelberoemdheden het Haarlemse vermaarde Bavo-orgel bespeelden, zo is gisteravond het orgel der Nieuwe Kerk vereerd met een eclatant concert van de Parijse orgeliste Jeanne Demessieux. Een duizendkoppige schare, gezeten in de stemmig verlichte gotische kerkruimte, heeft met intense aandacht het diep muzikale, technisch volmaakte en sprankelend virtuozes spel van deze kunstenaar beluisterd; een spel, dat haar op één lijn stelt met solisten van internationale vermaardheid als Yehudin Menuhin, Pablo Casals en Kathleen Ferrier.

H E T mag een bijzonder muzikale „prestatie” genoemd worden, dat Jeanne Demessieux, na slechts twee uur kennismaking met het omvangrijke orgel der Nieuwe Kerk, een programma uitvoerde, hetwelk werken bevatte die de speler zware technische eisen stellen. 's Middags om half vijf was zij pas in de gelegenheid zich op het Nieuwe Kerk-orgel in te spelen.

Wij vreesden dat dit haar „moeilijkheden” zou opleveren. Jeanne Demessieux toch is op en top thuis op de hedendaagse, soepel bespeelbare Franse kerkenconcertorgels.

Hier in Delft bevond zij zich aan de klavieren van een vroeg negentiende-eeuws Bätz-orgel, welks aanslag zeer stug en zwaar is, zelfs ongelijkmatig voor de verschillende toetsen (dit is ook één van de redenen waarom restauratie van het orgel dringend noodzakelijk is).

Desondanks was zij in staat om, we noemen slechts één voorbeeld, het Allegro van Widor in een even vervaarlijk tempo te spelen als zij het Zaterdagavond j.l. deed op het moderne Walcker-orgel van de Nieuwe Zuiderkerk in Rotterdam. Met groot gemak koppelt zij de klavieren, iets wat op dit orgel geen sinecure is.

Het is moeilijk om het bijzondere van het spel van Jeanne Demessieux te karakteriseren. Moeten wij uitweiden over haar fabelachtige pedaaltechniek, haar prachtig manlijke en elastische aanslag, of haar uitzonderlijke muzikaal geheugen? Mer mogen wij wel even vermelden, dat Jeanne Demessieux op tournee ging zonder één bleekzijde muziek mede te nemen, al haar verschillende programma's speelt zij uit het hoofd.

Zo ook in Delft, waar zij haar repetitie bijkans alleen benutte voor het vaststellen der geluiden welke zij 's avonds bij de vertolking van haar uitgebreid programma zou gebruiken. Hoewel wij niet over alle werken afzonderlijk kunnen schrijven willen wij toch enkele hoogtepunten releveren.

Na de overweldigende vertolking van Widor's Allegro hoorden we van de Franse hedendaagse componist Messiaen diens „Bouquet céleste”, een compositie, welke door zijn aparte klankkleur ons doet vragen of wij in deze moderne componist een „père angélique” à la Franck mogen begroeten.

Na het onderhoudend Scherzando van Dupré waarbij Jeanne Demessieux andermaal deed genieten van haar verfijnde orgeltechniek, vertolkte zij van zichzelf twee Chorals Préludes, waarin zij blijk gaf als componiste voorliefde te hebben voor symphonische orgelstijl. Dit kwam ook tot uiting in haar improvisatie over de eerste regels van het oud-Nederlandse lied „Merck toch hoe sterck”.

Wellicht had men verwacht,

dat Jeanne Demessieux dit thema tot een fuga zou verwerken en haar improvisatie meer polyfoon zou houden, zij hulde evenwel dit thema in een symphonisch gewaad, waarmee zij frappeerde door de frisse rythmiek en vaak verrassende harmoniek, waardoor zij zich een waardig navolger toonde van de Franse orgelschool Widor-Vierne-Dupré. Delft bewaart schone herinneringen aan deze grootse orgelavond.

Wij hopen dat Jeanne Demessieux onze stad zal weten terug te vinden om er te zijner tijd wederom te concerner, maar dan... op het gerestaureerde orgel der Nieuwe Kerk, met, naar wij wensen, een mechaniek dat zal functioneren in een perfecte souplesse.

13 D.C.

Z.

Delftsche
Courant

Het programma

Voor ons waren dit in de eerste plaats de beide werken van Bach, waarmede Jeanne Demessieux haar diepe muzikaliteit en spontane, maar tevens beheerste musiceertrant ten toon spreidde. De fantasie in f-mineur van Mozart werd onder haar vingers een stuk, dat waard is op het orgelsten repertoire een vaste plaats te krijgen.

Bij Clément-Baults „Basse et dessus de trompette” trof de frisse registratiekeuze, welke de concertgeefster eigen is. Ook viel dit op in Franck's 2e Choral dat zij met innige muzikaliteit vertolkte. Wel bleek dat het orgel voor deze subtiele muziek zich minder leent dan voor; zo menig ander werk van dit programma. Het zou zeker te wensen zijn, dat het orgel bij de aanstaande restauratie voorzien zou worden van o.m. een zwelkast.

Jeanne Demessieux speelde in Nieuwe Kerk

137

Voor het eerst in de geschiedenis (uitgezonderd het optreden van Abt Vogler in de 18de eeuw) was de Nieuwe Kerk geheel gevuld voor een orgelconcert, n.l. dat van de Franse organiste Jeanne Demessieux. Er waren (te oordelen naar de autonummers op de Markt) zelfs bezoekers uit Noord-Holland en Zeeland.

Wanneer een uitermate bekwaam organist als Adriaan Engels in de Grote Kerk in Den Haag concertteert telt men met moeite vijftig à zestig bezoekers. En toch zijn de prestaties van Engels — om er maar één van de velen te noemen — niet minder dan die van Jeanne Demessieux. De orgeliste opende haar programma met de Fantasie en fuga in g (de grote wel te verstaan) van J. S. Bach. De tintelende en heldere registratie viel hierbij op als een der verdienstelijke elementen in de reproductie.

Van de wrange zielsgesteldheid, die aan de Fantasie het aanzijn gaf, bleek echter niet veel; het tempo was traag, de voordracht vlak en de gemaniëerdheid hiervan was bepaald onmuzikaal, de registratie was niet geheel in overeenstemming met de structuur van het stuk en waarom een kleine terts in 't slotaccordeo, terwijl Bach een grote voorschrijft? De fuga ging in een snel tempo, bewonderenswaardig van beweging, en doorzichtigheid, maar glad en zonder zielsbeweging voorgedragen. Beter lukte de koraalbewerking „Nun komm' der Heiden Heiland” (waarom in 't Frans op het programma?). De idyllische inslag van dit stuk greep de organiste blijkbaar sterker dan het kosmische in 't eerste werk. Vervolgens speelde mej. Demessieux de 1e (niet „Le”, zoals het programma vermeldde) Fantasia, die Mozart voor een in een uurwerk gemonteerd orgelwerkje componeerde. De bewerking (van Dupré, naar ik meen) was nogal geromantiseerd, de voordracht was niet geschikt om dit te maskeren. Daarentegen was het stukje van Clément-Bault een feest voor het oor; dit was Rokoko-sterlijkheid in optima forma: het klonk bros en beweeglijk als Sèvres-porselein; het tot in decimalen beheerste vingerspel deed de tonen parelen en fonkelen dat het een lust was.

In Franck's 2e Koraal vonden geest en techniek elkaar voor 't eerst op deze avond, beide smolten hier samen tot een eenheid van hogere orde. Hier kan inderdaad gesproken worden van hogere muzikale prediking. In het Allegro van Widor en in het geestig-nerveuze Scherzo van Dupré overheerste het virtuozes element weer, maar dan ook op een perfecte wijze. Messiaen's merkwaardige stuk „Banquet céleste” vond in de organiste een liefdevol vertolkster. Minder hoefend waren de beide composities van mej. Demessieux zelf.

Eigenlijk viel de — met enige plechtigheid voorbereide en aangekondigde — improvisatie een beetje tegen. Het deel na de climax was zeker geen organisch geleide „afvloeiing” voor het verstilde slot. Het thema werd niet voldoende in zijn elementen ontleed, met die elementen werd niet gebouwd. Niettemin waren er diverse verrassende en boeiende klankeffecten te beluisteren. Al met al: Jeanne Demessieux beheerst de techniek van haar musiceeren bovenmate, maar de aldus naar Gods evenbeeld geformeerde klei-klopm wordt nog niet altijd door de adem van de geest 'tot leven gewekt.

Pas als mej. Demessieux Bach niet alleen kan spelen, maar ook kan pellen, zal zij de naam, die nu reeds als een loden last op haar nog jonge schouders rust, verdienen: de naam van een in alle opzichten groot-organiste.

W. H. THUISSE.

„Nije Vaak”